

III

PANGASEKTORI STABIILSUS JA RISKID

■ Pangandusturu strateegiline areng

2005. aasta 31. märtsil tegutses Eesti pangandusturul kuus litsentseeritud krediidasutust, kolm Euroopa Liidu liikmesriigis litsentseeritud krediidasutuse filiaali, piiriüleste pangateenuste osutamiseks oli taotluse esitanud 63 välisriigi krediidasutust ning viis välisriikide krediidasutust omas Eestis esindust.

Eesti pangaturgu on 2004. aasta jooksul ning ka 2005. aasta I kvartalis iseloomustanud **tihe konkurentsivõitlus**, mis väljendub nii laenuintresside marginaalide alanemises kui agressiivsetes laenupakkumiskampaaniates, mis on hoidnud klientide huvi ärksana ning toonud kaasa laenumahtude kiire kasvu jätkumise nii eraisikute kui ka ettevõtete laenude osas. Kui eraisikute puhul on valdavalt olnud tegu uute laenuvõtjate või senise võla suurendajatega, siis ettevõtteed on asunud järjest enam asendama ka varasemat välislaenamist ressursside kaasamisega koduturul tegutsevatest pankadelt.

Koduturu kõrval on pangagruppide kasumlikkuses üha suuremat rolli mängimas välisriikidel teenitud. Peamine osa Eesti pangagruppide välismaal teenitud kasumist tuleb seni tegevusest Läti ja Leedu turgudel. Idaturul jätkatakse tegevust liisinguettevõtete kaudu, kuid 10. märtsil allkirjastas Hansapank pärast vajalike lubade saamist ka Kvest panga ostudokumendid. Keskpikas perspektiivis peab Hansapanga grupp võimalikuks kasvatada Venemaa-suunalise tegevuse osakaalu grupi riskivarades 10%ni.

2005. aasta I kvartalis muutus oluliselt Eestis litsentseeritud **pankade omanikering**. 1. märtsil tegi turuliidri ASi Hansapank enamusaktsiate omanik FöreningsSparbanken AB ülevõtmispakkumise ASi Hansapank aktsiatele selle 40% osas, mis veel FöreningsSparbanken AB-le ei kuulunud. 2005. aasta aprilli lõpuks oli FöreningsSparbanken AB omandanud ASi Hansapank aktsiatest enam kui 99%.

Väliskrediidasutuste kontrolli all olevate pankade ning välispankade filiaalide varad moodustasid I kvartali lõpu seisuga Eesti pangasektori koguvaradest 97% ning Hansapanga aktsionärideringi muutusest tulenevalt kuulub 96% Eesti pangasektori koguvaradest Põhjamaade finantsgruppidele¹.

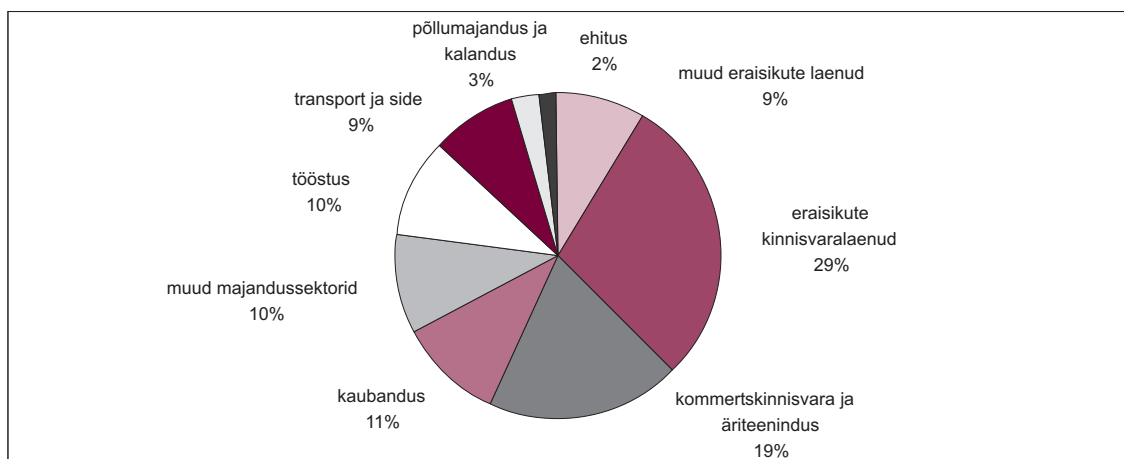
■ Varade kvaliteet

Soodne intressikeskkond ning konkurentsist tingitud pankadepoolne riskimarginaalide langetamine hoiavad klientide laenuhuvi jätkuvalt kõrgel. Nii on Eestis väljastatud **pangalaenude ning liisingfinantseerimise koondportfell** jätkanud viimases kahes kvartalis aastakasvu enam kui 30%se tempoga, mis viis kodumaise finantseerimise koondportfelli I kvartali lõpuks 97 mld kroonini. Kiire laenukasv ei ole aga iseloomulik mitte ainult Eestile, vaid kõikidele Baltimaadele, mis kajastub pangagruppide konsolideeritud finantseerimisportfelli koondmahu 38%ses aastakasvus ning ulatumises üle 140 mld krooni piiri.

Ka viimastes kvartalites on pangagruppide Eesti finantseerimisportfelli² struktuuris jätkanud kasvutrendi eraisikulaenude osatähtsus. I kvartali lõpuks oli eraisikute finantseerimise osa pankade ning liisinguettevõtete koondportfellis kasvanud 38%ni (vt joonis 3.1). Kasv tuleneb valdavalt eraisikute kinnisvaralaenudest, mille osatähtsus kodumaise finantseerimise koondportfellis on aastaga suurenenud 3 protsendipunkti võrra ehk 29%ni.

¹ Siinkohal on arvestatud nii Eestis litsentseeritud tütarpankade kui väliskrediidasutuste filiaalide varasid.

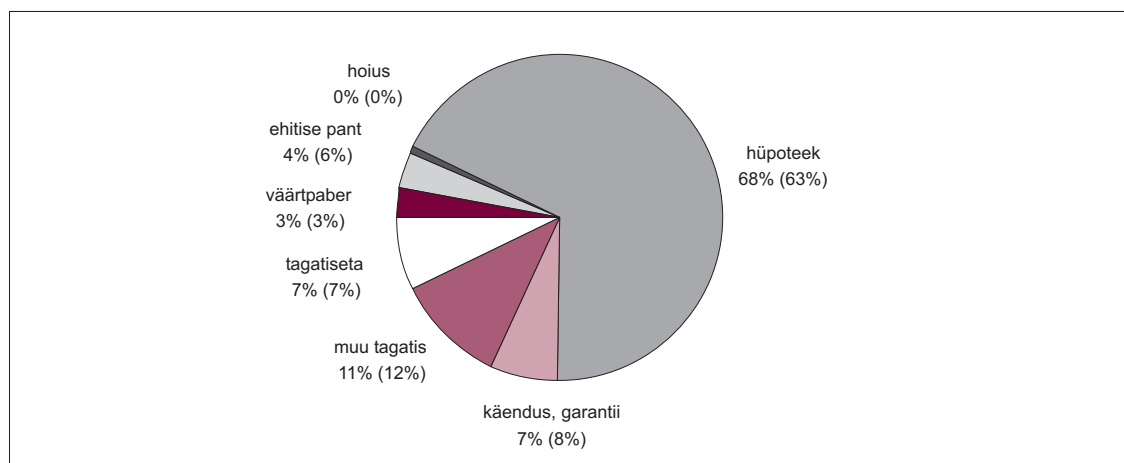
² Pangalaenuid ning liisingfinantseerimise.

Joonis 3.1. Pankade ja liisinguettevõtete kodumaine finantseerimisportfell (31.03.2005 seisuga)

Ka ettevõtetele antud laenude poolel kiirenes I kvartalis taas kommerts-kinnisvarasektori laenujäägi kasv. Laenuportfelli struktuuris on kommerts-kinnisvarasektorile antud laenude osatähtsus suurenenud peamiselt tööstussektori finantseerimise osakaalu mõningase taandumise arvelt.

Kinnisvaralaenude kiire kasv peegeldub ka hüpoteegi osakaalu suurenemises pangalaenude tagatisena. Hüpoteegiga tagatud laenu moodustasid I kvartali lõpus 68% pankade koondlaenuportfelligist, ehitise pant on tagatiseks 4% laenudest (vt joonis 3.2). Eraisikute pangalaenudest on hüpoteek või ehitise pant tagatiseks enam kui 80% laenudest.

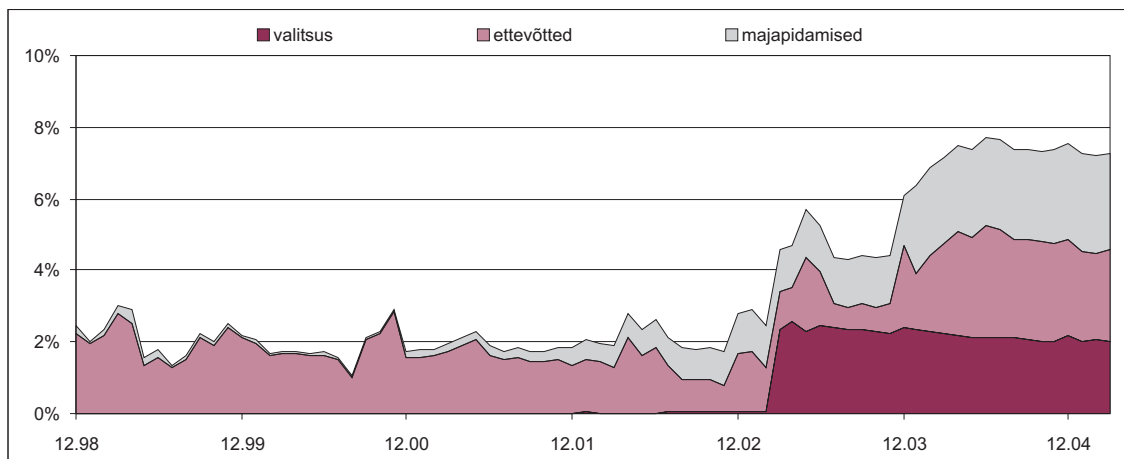

Joonis 3.2. Pangalaenude tagatised 2005. a märtsi lõpus (sulgudes 2004. a märtsilõpu näitajad)

Mittefinantssektorile antud 7% tagatiseta laenudest moodustab enam kui veerandi kohalike omavalitsuste finantseerimine, ettevõtete arvele langeb tagatiseta laenudest ligi kolmandik (peamiselt on tegemist kinnisvara-, kaubandus- ning transpordiettevõtete arvelduslaenudega; vt joonis 3.3). Kui teiste tagatiseta laenu puhul võib viimastel perioodidel märgata intresside mõningast alanemist, siis koondportfelligist 2,4% moodustava eraisikute tagatiseta tarbimiskrediidi riskisust ei ole oluliselt ringi hinnatud ning laenujäägi keskmine intressimäär ületab 15%.

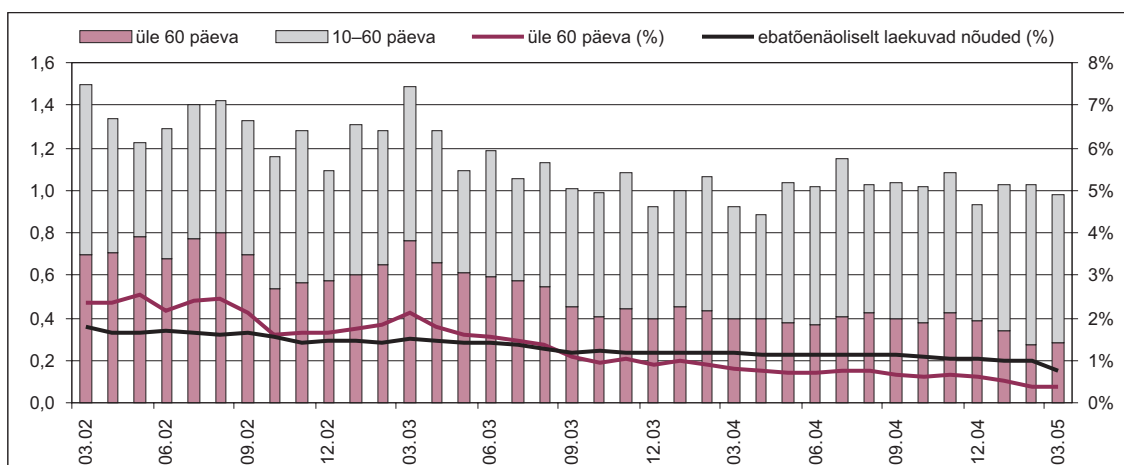
2005. aasta I kvartalis kiirenes mõnevõrra ka pankade bilansiväliste kohustuste kasvutempo ja I kvartali lõpus ulatus bilansiväliste kohustuste maht 19 mld kroonini, millest garantiid ja sarnased tühistamatud

kohustused moodustasid 6 mld krooni ning 10 mld krooni muud tühistamatud kohustused (peamiselt valmisolekulaenuid). Antud garantiide hulgas on viimasel poolaastal kasvanud kaubandusettevõtetele antud garantiide osatähtsus (26% kõikidest garantiidest), samas kui ehitussektorile antud garantiid on osatähtsus mõnevõrra kaotanud (23%). Muude tühistamatute kohustuste osas on aga jätkuvalt suurim osakaal kinnisvarasektorile antud valmisolekulaenuidel (30%).

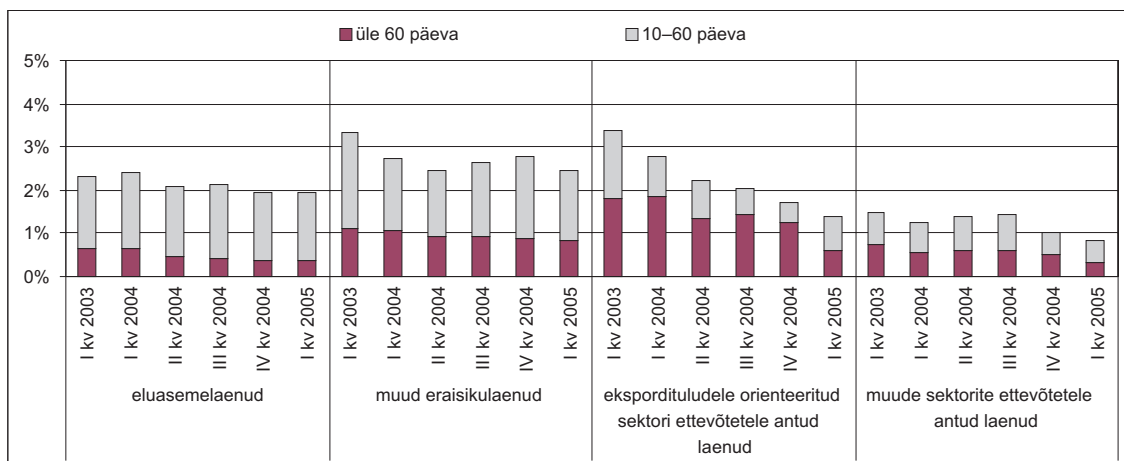

Joonis 3.3. Tagatiseta laenude osatähtsus mittefinantssektorile antud laenudes

Pangasektori laenuportfelli **kvaliteedinäitajad** on soodsa majanduskeskkonna ning madalate intresside tingimustes püsinud seni suhteliselt head. Pankade soolo koondarvestuses on **üle 60päevaste viivislaenu** osatähtsus mittefinantssektorile antud laenudes jätkanud taandumist, jõudes 2005. aasta I kvartali lõpuks 0,4%le, s.o 0,2 protsendipunkti madalamale tasemele kui libiseva aasta keskmine (vt joonis 3.4). Olulisemalt on vähenenud üle 60päevaste viivislaenu osatähtsus ekspordituluudele orienteeritud ettevõtetele antud laenudes, seda peamiselt tööstussektori viivislaenu arvelt (vt joonis 3.5). I kvartali lõpus jagunes ligi 40% üle 60päevastest viivislaenudest tööstussektori ning kaubandusettevõtete vahel, 35% tulenes aga eluasemelaenu arvelt. Tööstussektori viivislaenu vähenemisel on I kvartali lõpuks kõrgeima viivislaenu osatähtsusega laenugrupiks kujunenud eraisikute tarbimislaenu (üle 60päevaste viivislaenu osakaal 1,3%), mis moodustavad kogu laenuportfelli siiski vähem kui 5%. Koondarvestuses hoiab üle 60päevaste viivislaenu osa eraisikute muudes laenudes kvartali keskmisena 0,8% juures õppelaenu suhteliselt parem kvaliteet.

Joonis 3.4. Viivislaenu maht (mld kr; vasak telg) ja viivislaenu ning ebatõenäoliselt laekuvaks hinnatud nõuete osatähtsus pankade laenuportfellis (parem telg)

Joonis 3.5. Viivislaenude osakaalu dünaamika majandussektorite lõikes*

* 3 kuu keskmine

Pankade ebatõenäoliselt laekuvaks hinnatud nõuete ehk laenukahjumite kattereservi suhe koondlaenuportfelli on I kvartali lõpuks taandunud aastalõpu 1%lt 0,7%le, pangagruppide puhul aga 1,2%lt 0,9%le. Laenukahjumite kattereservi kahanemine tuleneb sedapuhku aga mitte ainult varade paranenud kvaliteedist, vaid ka muudatusest laenu allahindamise põhimõtetes³, mistõttu pangad on vähendanud ka laenukahjumite kattereserve.

Laenuportfellide riskisuse muutuse seisukohalt on seega viimastel perioodidel valdavalt jätkunud varasemad trendid, kasvanud on kinnisvara tagatisel antud laenu osatähtsus. Kuna pankade jätkusuutlikuse toimimiseks on oluline, et hetkel, mil kliendi maksevõimetust võib tingida vajaduse realiseerida laenu tagatisvara, ületaks tagatisvara reaalne turuväärtus kliendi poolt võlgnetavat summat, on oluline, et pangad säilitaksid kinnisvarahindade tulevaste võimalike muutuste suhtes piisavalt konservatiivse vaate ning et konkurentsivõime hoolimata säilitataks laenuandmisel piisav omafinantseerimise määr.

Kuna laenukahjumite kattereservi vähendamine 2005. aasta I kvartalis ei tulenenud mitte ainult pankade muutunud hinnangutest klientide tulevase maksevõime suhtes, vaid olulisel määral muudatustest raamatupidamise arvestuspõhimõtetes, on pankade tulevase laenukahjumite kandmise võime seisukohalt oluline, et ettevõtted ei ruttaks vabanenud kapitali ettevõttest väljavõtmisega või riskipositsioonide suurendamisega mahus, mis viiks panga laenukahjumite kandmise võime oluliselt madalamale tasemele, kui seni kohaseks on hinnatud. Sellest tulenevalt saatis Finantsinspeksioon 2005. aasta märtsis pankadele ka kirja, milles kutsuti panku üles säilitama vabanenud kapital omavahendite koosseisus, tagamaks ettevõtte piisav kapitaliseeritus ning seeläbi jätkusuutlik tegevus ka tänasest vähemsoodsa majanduskeskkonna tingimustes⁴.

Kapitali adekvaatus

Kuigi pankade riskivarade suhe koguvaradesse on viimastel perioodidel näidanud langustrendi, on pangasektori riskivarad kasvanud 2005. aasta märtsi lõpuks **soolo koondarvestuses** 97 mld kroonini. Riskivarade struktuur ei ole siiski oluliselt muutunud. Krediidiriskiga kaalutud bilansilised varad moodustavad 86%

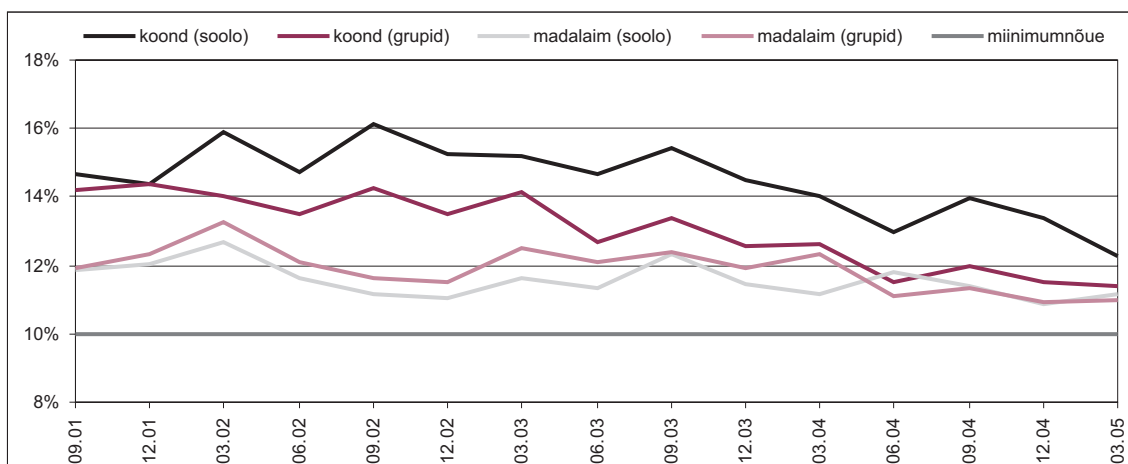
³ Kui seni moodustasid pangad laenukahjumite kattereservi vastavalt hinnangulistele oodatavatele laenukahjumitele, siis alates 2005. aastast peavad ka Eesti krediidasutused raamatupidamisarvestuses juhinduma rahvusvahelistest finantsaruandluse standarditest (IFRS/IAS), mille kohaselt ei ole enam lubatud laenude väärtuse korrigeerimine võimalike laenukahjumitega, mis ei ole objektiivselt tõestatud.

⁴ Suuremad pangad on tänaseks otsustanud 2005. aastal dividende mitte maksta.

FINANTSSTABIILSUSE ÜLEVAADE, MAI 2005

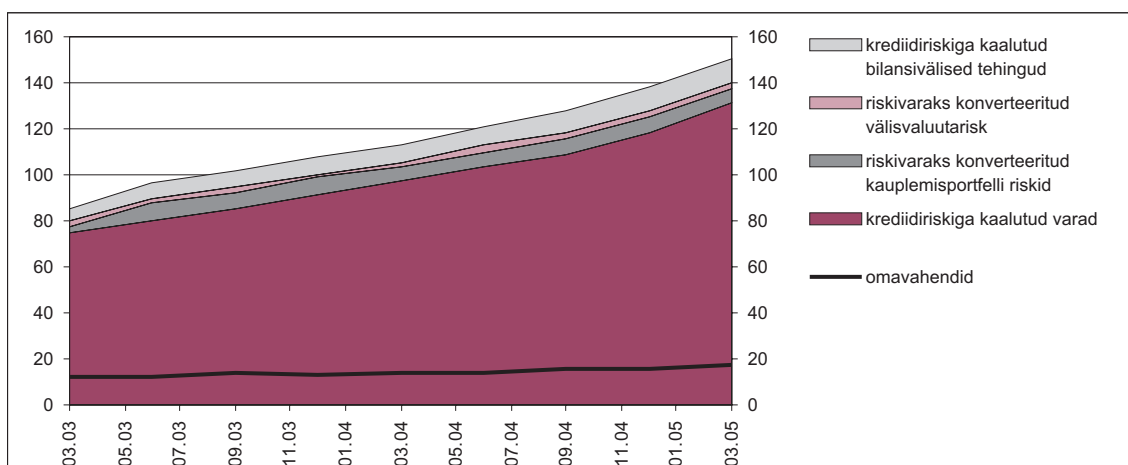
kõikidest riskivaradest, mis ületab mõnevõrra vanemate Euroopa Liidu liikmesriikide keskmist näitajat (82%⁵). Krediidiriskiga kaalutud bilansiväliste kohustuste arvele langeb riskivaradest 7% ning kauplemisportfellidest ning valuutapositsioonidest tuleneva riski arvele 7%.

Pankade omavahendid on samas suurenenud – peamiselt eelmise aasta auditeeritud kasumite omavahendite hulka kaasamise tõttu – I kvartali lõpuks koondarvestuses 11,9 mld kroonini. Riskivarade kiire kasvu juures taandus **pankade kapitali adekvaatsuse soolo arvestuse koondnäitaja** aga märtsi lõpuks 12,2%le (madalaim panga kapitali adekvaatsuse näitaja oli soolo arvestuses I kvartali lõpus 11,1%; vt joonis 3.6).

Joonis 3.6. Kapitali adekvaatsus

Laenuportfellide kiire kasv kajastub ka **pankagruppide** riskivarade enam kui 30%ses aastakasvus, mistõttu pankagruppide riskivarade koondmaht on ületanud 150 mld krooni piiri. Ka pankagruppide riskivaradest moodustavad 86% krediidiriskiga kaalutud bilansilised varad, millest enam kui 80% tuleneb 100%se riskikaaluga varade arvelt (vt joonis 3.7).

Joonis 3.7. Pankagruppide riskivarade struktuur ning omavahendid (mld kr)

⁵ EU Banking sector stability, november 2004.

Möödunud aasta suurte kasumite omavahendite hulka arvamise toel ulatusid pangagruppide omavahendid I kvartali lõpus üle 17 mld krooni, kuid ka pangagruppide kapitali adekvaatsuse koondnäitaja on riskivarade kiire kasvu mõjul jätkanud aastases võrdluses siiski langustrendi, taandudes I kvartali lõpuks 11,4%le (madalaim näitaja oli I kvartali lõpus 11,0%).

Riskivarade jõudsa kasvu mõjul on pankade kapitali adekvaatsuse näitajad viimastel perioodidel alanenud mitmeski uues Euroopa Liidu liikmesriigis. Pankade kapitalipuhvrite hindamisel tuleb aga silmas pida, et kui ühest küljest võib negatiivne muutus majanduskeskkonnas tuua kaasa laenukahjumite kasvu, siis teisest küljest on laenuintresside marginaalide langetamine olukorras, kus pankade senisest märksa odavam ressursi kaasamise võimalusi saab siiski pidada pigem piiratuks, seadnud küsimärgi alla pankade senise tulususe säilitamise võime (vt ka "Efektiivsus ja kasumlikkus").⁶

Viimastel perioodidel on pankade aastased netoallahindlused püsinud sektori koondarvestuses aasta keskmisest laenuportfelligi isegi madalamal kui 0,5%. Üle 3% küündisid laenu netoallahindlused viimati eelmise kümnendi lõpuaastatel. Pankade jooksvat laenukahjumite kandmise võimet saame hinnata, vaadeldes, millises ulatuses suudaksid pangad laene alla hinnata regulatiivse kapitaliseerituse nõude täitmiseks pangavälisest lisakapitali kaasamata.

2005. aasta I kvartali lõpu andmed näitavad, et pangasektori kapitali adekvaatsuse koondnäitaja oleks soolo arvestuses regulatiivse miinimumini ehk 10%ni viinud reaalsektorile antud pangalaenu enam kui 5%ne ühekordne lisaallahindlus. Arvutus pangagruppide andmetega näitab, et pangagruppide kapitali adekvaatsuse koondnäitaja oleks alla 10%se piirmäära viinud laenu- ning liisinguportfelligi ligi 3,5%ne allahindlus. Siinkohal tuleb aga arvestada pankade erineva kapitaliseeritusega. See tähendab, et kuna kapitaliseeritus erineb pankade lõikes, võib pangasektori varadest olulise osa moodustavate pankade kapitali adekvaatsuse näitaja lubatud miinimumini viia tunduvalt madalam laenuportfelli allahindlus kui see, mis viiks lubatud miinimumini sektori kaalutud keskmise näitaja.

■ Efektiivsus ja kasumlikkus

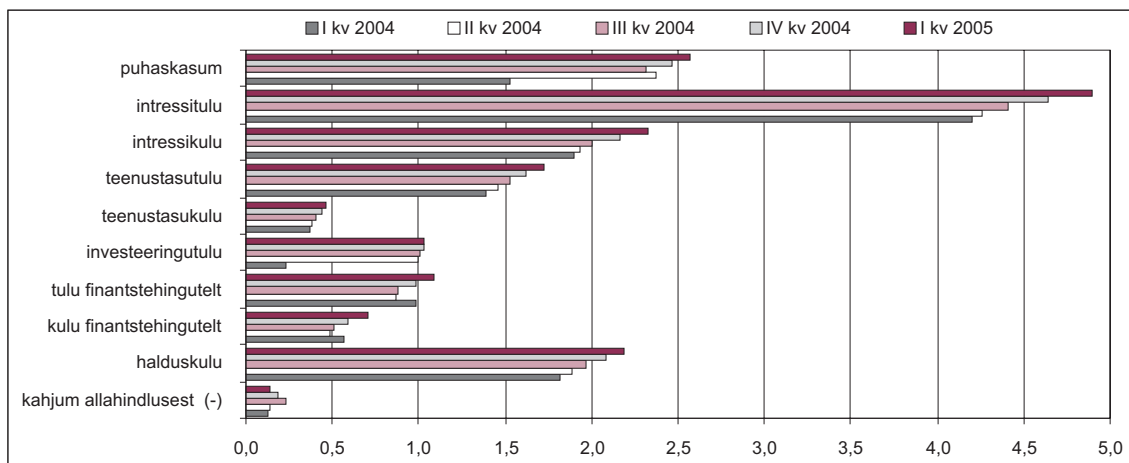
Pankade soolo kasumlikkus

Pangad teenisid 2005. aasta I kvartali lõpuks libiseva aasta arvestuses 2,6 mld krooni **puhaskasumit**, mis on üle 60% rohkem kui samal perioodil aasta tagasi (vt joonis 3.8). Varade tulukus on jõulise bilansimahu laienemise juures langust jätkanud, alanedes 2004. aasta sügise 2,17%lt 2,06%le (vt tabel 3.1). Kasumi kujunemist mõjutas oluliselt 2004. aasta II kvartalis türettevõtetest teenitud tulu, milleta puhaskasumi kasv oleks jäänud alla 20%. Samas panustasid kasumi suurenemisse endisest rohkem ka kindlale kasvurajale pööranud intressi- ja teenustasutulu, kusjuures jätkunud on teenustasutulu tähtsustumine intressitulu kõrval.

Intressitulu kasvutempo on kiirenenud alates 2004. aasta II kvartalist – seda tingituna laenuportfelli mahu jõulisest suurenemisest, kuigi laenu keskmine tootlus on alanenud. Samas hakkas aga keskmine **intressikulu** intressikandvatelt kohustustelt 2004. aasta viimasest kvartalist samuti tõusma ning intressikulu kasv osutus intressitulu omast kiiremaks. Hinnavahe jätkas langust koos intressi teenivatelt varadelt saadava tulu alanemisega, mis on 2005. aasta I kvartalis süvenenud.

Pangateenuste aktiivsema kasutamise ja laenuportfelli jõulise laienemise mõjul on kiirenenud ka **puhta teenustasutulu** kasv. **Netokasum finantstehingutest** on alates 2004. aasta II kvartalist vähenenud, kuna pangad keskenduvad väärtpaberitega kauplemisele järjest enam tehingute vahendamisele klientide jaoks, hoides väärtpabereid enda tarbeks peamiselt likviidsusportfellis kohustusliku reservi täitmiseks.

⁶ Arvestuste kohaselt võib laenu- ja liisingutest teenitud puhta intressimarginaali aastane alanemine (-30 protsendipunkti) kajastada pankade kapitali adekvaatsuse koondnäitaja aastases alanemises ligi -0,2 protsendipunkti võrreldes olukorraga, kus puhas intressimarginaal säilib tänasel tasemel.

Joonis 3.8. Pangasektori soolo kasum (nelja kvartali libisev kumulatiivne näitaja; mld kr)

Tabel 3.1. Pangasektori tulukuse suhtarvud

	2002	2003	I kv 2004	II kv 2004	III kv 2004	2004	I kv 2005
Varade tulukus	1,55%	1,70%	1,63%	2,38%	2,17%	2,14%	2,06%
Omakapitali tulukus	14,7%	14,1%	13,8%	20,9%	19,6%	20,0%	20,3%
Kulu-tulu suhtarv	61,6%	53,0%	52,9%	44,9%	45,3%	45,8%	46,2%
Netointressimarginaal	3,6%	2,9%	2,8%	2,6%	2,5%	2,4%	2,3%
Hinnavahe	3,4%	2,8%	2,7%	2,5%	2,4%	2,3%	2,2%

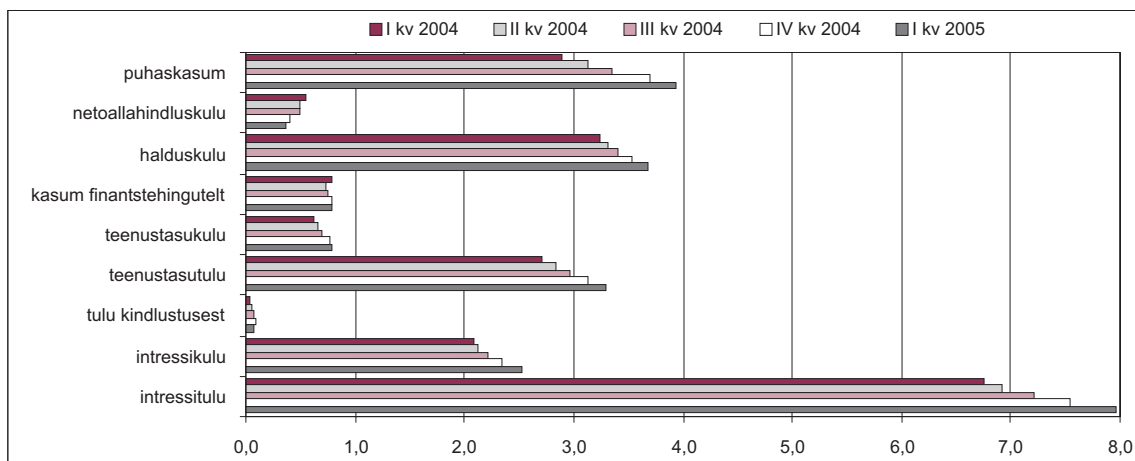
Eduka äritegevuse laienemisega on kaasnenud palgakulu kasv. Teisalt on suurenenud ka muu halduskulu, mis on osaliselt seotud konkurentsi karmistumisega kaasnenud reklaamile tehtud kulutuste tõusuga. Kulude kasvu kiirenemine ja 2004. aasta II kvartalis teenitud suure dividenditulu mõju kahanemine tingisid **kulu-tulu suhtarvu** mõningase halvenemise – pankadel on järjest keerulisem saavutada täiendavat efektiivsust, kuigi väljavaateid selleks peaks veel olema.

Kuigi finantseerimisportfelli jõuline kasv tõi oodatult kaasa nõuete ja bilansiväliste kohustuste väärtuse muutusest tingitud nelja kvartali kumulatiivse **netoallahindluskulu** suurenemise, siis suhtena laenuportfelli on näitaja võrreldes 2004. aasta sügisega langenud (vt “Varade kvaliteet”). Tulenevalt finantsarvestuse põhimõtetest tehtud muudatustest langes käesoleva aasta algusest märkimisväärselt ka netoallahindluskulu nominaalmaht. Seega on netoallahindluskulu varasemast enam seotud antud perioodi laenukvaliteediga, mille säilimise või paranemise korral jääb netoallahindluskulu varasematest perioodidest madalamaks ka edaspidi.

Konsolideeritud kasumlikkus

Pangagrupid teenisid 2005. aasta I kvartali lõpuks libiseva aasta arvestuses 3,9 mld krooni **kasumit**, mis on 36% võrra rohkem kui samal perioodil aasta tagasi (vt joonis 3.9). Kasumi suurenemisse panustasid nii kiirenenud intressitulu tõus kui jätkuvalt paranev kuluefektiivsus. Hoolimata jõudsalt suurenevast kasumist, pole pangagrupidel jõuliselt laieneva bilansimahu ega langevate marginaalide tõttu õnnestunud varade tulukust tõsta. Kui 2004. aasta viimases kvartalis tõusis varade tulukus küll 2,22%le, siis 2005. aasta I kvartalis langes näitaja tagasi 2004. aasta III kvartali 2,15%le (vt tabel 3.2).

Intressitulu on viinud pangagruppide **netointressitulu** kiirele tõusule, hoolimata samaaegselt kiirenevast intressikulu kasvust. Selle taga on peamiselt tulubaasi võimas laienemine – nii hinnavahe kui netointressi-

Joonis 3.9. Pangagruppide konsolideeritud kasum (nelja kvartali libisev kumulatiivne näitaja; mld kr)

Tabel 3.2. Pangagruppide tulukuse suhtarvud

	2002	2003	I kv 2004	II kv 2004	III kv 2004	2004	I kv 2005
Varade tulukus	2,12%	2,07%	2,13%	2,16%	2,15%	2,22%	2,15%
Omakapitali tulukus	20,3%	20,0%	20,5%	21,2%	21,6%	22,8%	23,0%
Kulu-tulu suhtarv	60,9%	52,3%	51,2%	51,1%	50,3%	49,7%	49,2%
Hinnavahe	4,4%	3,8%	3,7%	3,5%	3,4%	3,3%	3,2%
Netointressimarginaal	4,6%	3,9%	3,8%	3,7%	3,5%	3,4%	3,3%

marginaal on jätkanud langust. 2004. aastal kasvas oluliselt ka **kindlustustegevusest teenitud tulu**, kuigi pangandus- ja liisingutegevusest teenitud tulu kõrval jääb see endiselt vähetähtsaks (ligikaudu 2% netointressitulust).

Puhta teenustasutulu kasv püsis tugev, kuid pole laienevate tegevusmahtude juures kiirenenud. Pangagruppide 2004. aasta avalike aruannete põhjal otsustades on teenustasutulu struktuuris suurima osakaaluga laenu-, liisingu- ja garantilepingute sõlmimise ja muutmise ning pangakaartidega seotud tasud, kusjuures esmamainitu on märkimisväärselt kasvanud just kahel viimasel aastal. Pangakaartidega seotud tulude analüüs näitab, et suurim osa pangakaartidega seotud puhtast teenustasutulust teenitakse haldustasudest. Need on pankade jaoks küll stabiilne tuluallikas, kuid pankade aktiivse müügitöö tulemusena Eestis saavutatud turu kõrge kaetuse tõttu⁷ võib oodata pangakaartidega seotud puhta teenustasutulu kasvu aeglustumist Eestis; Lätis ja Leedus kasvupotentsiaali veel jätkub.

Pangagruppide avalike aruannete järgi on 2004. aastal märkimisväärselt tõusnud ka väärtpaberite halduse ja tehingutega seotud teenustasud. Kuigi hetkel on nende osatähtsus kogu teenustasutulus suhteliselt madal, hinnatakse väärtpaberitega seotud teenustasude kasvuväljavaateid pikemas perspektiivis lubavaks seoses säästmise oodatava hoogustumise ja struktuuri muutumisega.⁸ Jätkuvalt panustab teenustasutulu kasvu traditsiooniliste pangakanalite kasutamise asendumine elektrooniliste kanalitega, mille potentsiaali nähakse suurimana lähiturgudel. Seega kui laenu- ja liisingulepingute tasud peaksid laenukasvu stabiliseerumise korral vähenema, võib seda pikemas perspektiivis hakata tasakaalustama väärtpaberitega seotud tasude suurenemine ning elektrooniliste kanalite suurema kasutamise saavutatav kulude kokkuhoid.

⁷ Aprilli lõpu seisuga olid pangad Eestis väljastanud 1,081 miljonit deebet- ja 0,226 miljonit krediitkaarti. Kui deebetkaardid on väljastatud ligikaudu 95%le üle 15 aasta vanusest elanikkonnast, siis krediitkaardid on üksnes viiidikul. Siinkohal tuleb arvestada, et osa pangakaartidest väljastatakse ka ettevõtetele.

⁸ Nii on väärtpaberitega seotud teenustasud näiteks Rootsi ja Soome suurte pangagruppide teenustasutulu struktuuris sõltuvalt pangagrupist kahe olulisima komponendi seas.

Halduskulu kasvu on suudetud hoida tulude kasvust aeglasemana, mis on toetanud kuluefektiivsuse paranemist. Nii jätkas **kulu-tulu suhtarv** stabiilset langust 2004. aasta sügise 50,3%lt 2005. aasta märtsiks 49,2%le. Samuti on nõuete ja bilansiväliste kohustuste väärtuse allahindlusest tingitud netoallahindluskulu alates 2004. aasta IV kvartalist olnud oluliselt madalam kui kahel eelneval kvartalil. See on suuresti seotud käesoleval aastal kehtima hakanud finantsarvestuse põhimõtete muudatustega (vt "Varade kvaliteet").

Uute Euroopa Liidu liikmesriikide pangasektori varade tulukus küündis 2003. aastal 0,85% ja vanades liikmesriikides 0,41%ni. Seega võib Eesti pangasektori varade tulukust (2,2%) lugeda Euroopa kontekstis suureks. Kuigi netointressitulu osatähtsus koguvarades on langenud, püsis ka see kõrgemal nii uute kui vanemate ELi liikmesriikide vastavatest näitajatest (vt tabel 3.3). Samas viitab makstud intresside silmatorkavalt madal osakaal koguvarades selgelt ressursside edasiste odavnemisvõimaluste ammendumisele. Kuna konkurentsipurve nõrgenemist pole oodata, muutub keerukaks säilitada tulukuse praegusi tasemeid.

Tabel 3.3. Pangagruppide tulu struktuur Eestis ja Euroopa Liidus

	2004	2003			2002		
	Eesti	Vanad liikmesriigid	Uued liikmesriigid	Eesti	Vanad liikmesriigid	Uued liikmesriigid	Eesti
Suhe koguvaradesse (%)							
Tulud kokku	5,5%	2,4%	4,4%	6,0%	2,4%	4,9%	6,4%
Puhas intressitulu	3,4%	1,4%	2,7%	3,8%	1,4%	2,9%	4,2%
Saadud intessitulud	4,8%	4,0%	5,5%	5,4%	4,6%	6,7%	6,4%
Makstud intressid	1,5%	2,6%	2,8%	1,7%	3,2%	3,8%	2,2%
Puhas mitteintressitulu	2,1%	1,0%	1,7%	2,2%	1,0%	1,9%	2,2%
Puhas teenustasutulu	1,5%	0,6%	1,1%	1,6%	0,7%	1,1%	1,6%
Osatähtsus kogutuludes (%)							
Puhas intressitulu	62%	58%	62%	63%	59%	60%	66%
Puhas mitteintressitulu	38%	42%	38%	37%	41%	40%	34%
Puhas teenustasutulu	28%	27%	26%	28%	28%	23%	25%

Allikas: *EU banking sector stability 2004*, EKP

■ Likviidsus

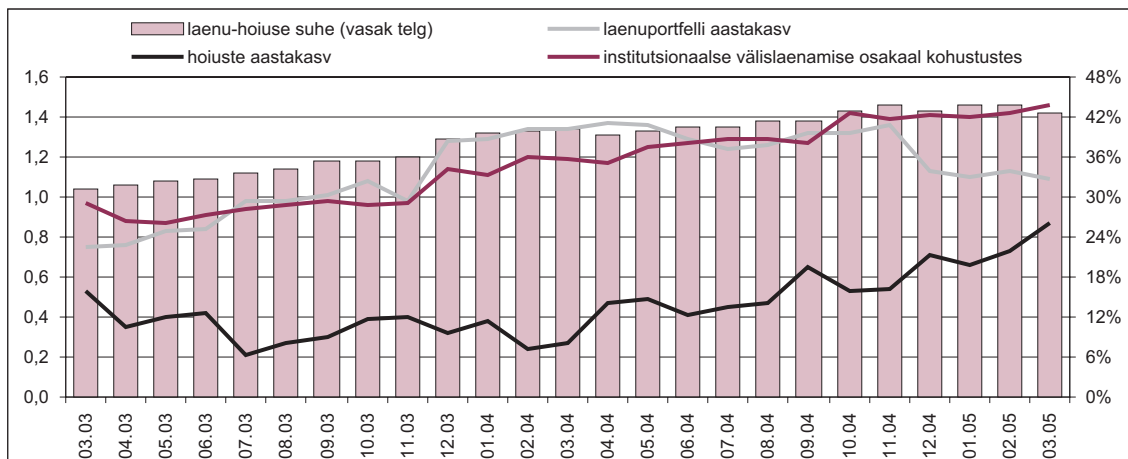
Pankade rahastamine

Lõhe kliendihoiuste ja finantseerimise vahel suunab panku jätkuvalt välismaalt ressursse kaasama. Nii tõusis **laenu-hoiuse suhe** 2004. aasta novembris senise tipptaseme (1,46) juurde (vt joonis 3.10). Pärast seda aga on finantseerimise ja hoiuste vahelise lõhe laienemine hoiuste kiirenenud kasvu tõttu pidurdunud (vt "Ettevõtete ja majapidamiste finantskäitumine ja riskid"). 2005. aasta märtsis ületas finantseerimise kogumaht hoiuseid 1,42kordselt.

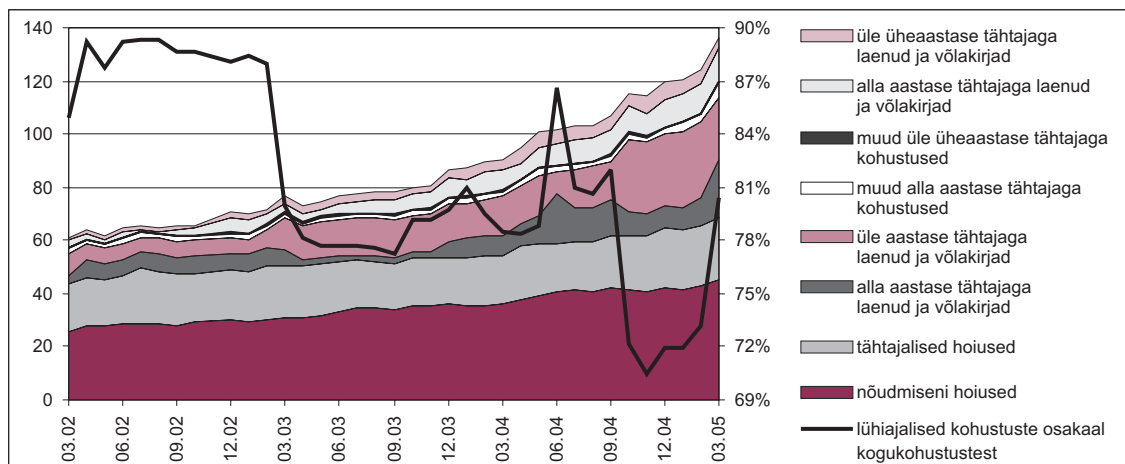
Institutsionaalsete välisressursside aktiivne kaasamine jätkus – aastakasv ulatus oktoobrist märtsini keskmiselt 80%ni ning osakaal kohustustes suurenes 2004. aasta septembri 38%lt 2005. aasta märtsiks 44%le. Laienenud on turupõhise välisressursi osakaal. Turupõhise ressursi tähtsustumisele on kaasa aidanud ka residentsete pankade tütarettevõtete varasemast ulatuslikum otsefinantseerimine mitteresidentidest emapanga poolt, mis on kahandanud residentsete pankade vajadust mitteresidentse emapanga ressursi järgi. Seega moodustab turupõhine ressurss institutsionaalsest välislaenamisest märtsi lõpu seisuga hinnanguliselt 60% ja emapankadelt kaasatud vahendid 40%.

Rahastamise struktuuri senine nihkumine turupõhise ressursi kasuks on dikteerinud üha enam ka **kohustuste tähtajalise struktuuri** arengut (vt joonis 3.11), muutes seda volatiilsemaks. Kui 2004. aasta

novembriks langes lühiajaliste kohustuste osakaal kohustustes pärast oktoobris toimunud suuremahulist pikaajaliste võlakirjade emissiooni järsult 70%le septembri 82%lt, siis alates 2004. aasta detsembrist on näitaja lühiajaliste võlakirjade kaasamisest tingituna taas suureneva hakanud, ulatudes 2005. aasta märtsi lõpus 80%ni kohustustest.

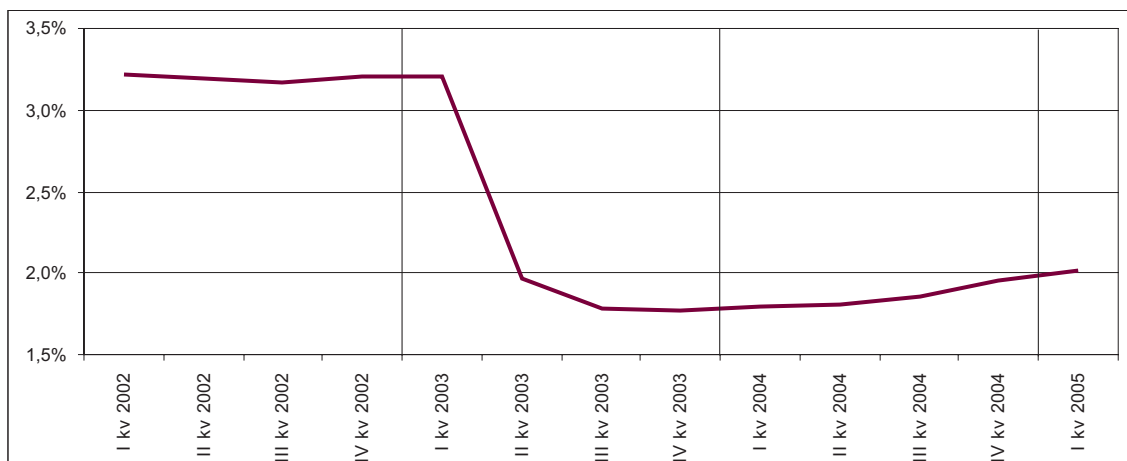
Joonis 3.10. Finantseerimise ja hoiuste suhe ja dünaamika

Joonis 3.11. Pankade kohustuste struktuur (mld kr)

Ressursi kaalutud keskmise intressi kasvu kiirenemine alates 2004. aasta III kvartalist peegeldab osaliselt muutusi rahastamisstruktuuris ning turupõhise ressursi osakaalu kasvu (vt joonis 3.12). Ressursi hinna edasine kujunemine sõltub rahastamisstruktuuri edasise arengust. Endisest ulatuslikum toetumine emapanga ressursile võib tasakaalustada survet ressursi hinna tõusuks.⁹

⁹ Tulenevalt emapankade kõrgematest krediitireitingutest on emapankadelt kaasatud ressursi hind osutunud reeglina turupõhise ressursi hinnast madalamaks (hinnanguliselt kuni 50 baaspunkti). Lisaks vähenevad (või puuduvad) emapanga ressursi puhul mitmed varade-kohustuste juhtimisega kaasnevad kulud (nt emissioonikulud).

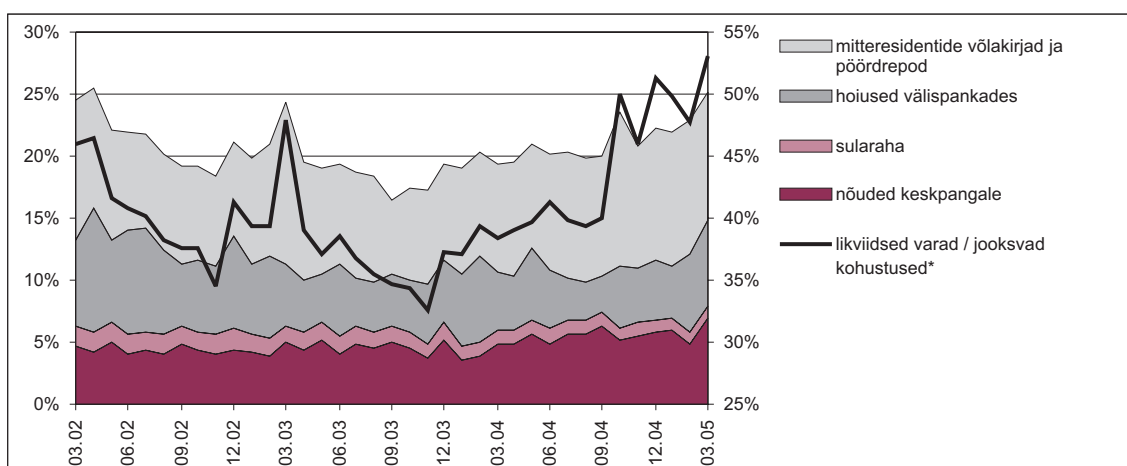

Joonis 3.12. Kvartali jooksul kaasatud ressursi kaalutud keskmine intress

Likviidsed varad

Turupõhise ressursi ulatuslikum kasutamine muudab likviidsusnäitajad volatiilsemaks ning pangasektori tundlikumaks turutingimuste muutustele. Pankade likviidsed varad katsid kuue kuu libiseva keskmisena jooksvaid kohustustusi ligikaudu poole ulatuses ehk kümnendiku võrra enam kui 2004. aasta septembris.

Likviidsusnäitaja kasvu taga on ühelt poolt turupõhise ressursi kaasamisel suurenenud **likviidsete varade osatähtsus** kuue kuu libiseva keskmisena 2004. aasta septembri 20%lt 23%le (vt joonis 3.13). Nii soodsate turutingimuste ärakasutamiseks kui mastaabiefekti saavutamiseks emissioonikuludes kaasatakse turgudelt ressursi pikemaajaliselt ette kui paindlikumaid emapankade vahendeid ning tulusamatel tingimustel väljalaenamist ootavad vahendid paigutatakse seniks väliskrediitiasutustesse.

Joonis 3.13. Likviidsete varade osakaal koguvardes ja likviidsusnäitaja

* jooksvad kohustused – järelejäänud tähtajaga kuni üks kuu

Samas on ka **jooksvate kohustuste osakaal** varades kahanenud kuue kuu libiseva keskmisena 2004. aasta septembri 51%lt 2005. aasta märtsiks 46%le, mis on jällegi seostatav üldjuhul üle ühekuuse tähtajaga turupõhise ressursi suurema rolliga rahastamises.